

The Effectiveness of Teaching Moral Values through Gamification on the Moral Sensitivity and Academic Ethics of Male Students in the Third-Grade of Elementary school¹

Mohammad Farhadi Bastam² | Farzaneh Michaeli Manee³

1. This article is extracted from the master's thesis of the first author in the field of educational psychology at Urmia University, entitled "Effectiveness of teaching moral values through gamification on the moral sensitivity and academic ethics of third-grade male students in Anzal region in the academic year 2023-2024", under the supervision of Dr. Farzaneh Michaeli Manee, which was defended on 2024/9/16.
2. Master of Educational Psychology, Faculty of Literature and Human Sciences, Urmia University, Urmia, Iran. **Email:** m.farhadi.bastam1@gmail.com
3. **Corresponding Author:** Associate Professor of Educational Psychology, Department of Psychology, Faculty of Literature and Human Sciences, Urmia University, Urmia, Iran. **Email:** f.michaelimane@urmia.ac.ir

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Received: 16 July 2024 Revised: 30 July 2024 Accepted: 13 September 2024 Published: 14 October 2024 Keywords Academic Ethics, Moral Values, Gamification, Moral Sensitivity.	Objective: This research was conducted to investigate the effectiveness of teaching moral values through gamification on the moral sensitivity and academic ethics of the third-grade male students of the Anzal Urmia region in the academic year 2023 - 2024. Method: A quasi-experimental study with a pre-test-post-test design and a control group (unbalanced group design) was used to achieve the goal. The statistical population of the study consisted of all third-grade male students in Anzal district of Urmia in the academic year 2023-2024, which numbered 208. Among them, a third-grade class of 16 students was selected as the experimental group and a third-grade class of 16 students was selected as the control group for the study using non-random sampling. An 8-session experimental program for the gamification training group was designed and implemented over 4 weeks. This program was developed according to the books Educational Games for Developing Moral Traits by Keshani and Abedi Darche (2017) and Gamification in Learning and Teaching by Sangkyun, Kibong, Barbara & Burton, 2018, as well as the theories of gamification in learning and teaching and elements of gamification (2012) (Werbach & Hunter, 2012). In order to validate the content, the training program was provided to ten educational psychology experts to validate the training program based on their experiences and opinions. The content validity ratio (CVR) index for the training program was 0.73, which is an acceptable value when compared with the acceptable value based on the Lavish method, which is at least 0.62 for ten people. Accordingly, the program was approved and implemented. To collect information from the Moral Sensitivity Questionnaire (Narvaez, 2001) and the Academic Ethics Golparvar (2010) was used. Data were analyzed at two levels of descriptive statistics (frequency, percentage, mean, and standard deviation) and inferential statistics (covariance analysis) using SPSS software version 27. Results: The statistical analysis findings showed that moral values training had a significant and positive effect on the dependent variables, and the group effect increased the mean of the moral sensitivity variable by 5.78 units and the mean of the academic ethics by 2.49 units, which means that 51% of the variance or changes in moral sensitivity and 43% of the variance or changes in academic ethics are due to the effect of the independent variable or moral values training. Conclusion: Based on the research findings, it can be concluded that the program of teaching moral values through gamification improves and increases students' moral sensitivity and academic ethics.
Cite this article	Farhadi Bastam, M., Michaeli Manee, F. (2024). The Effectiveness of Teaching Moral Values through Gamification on the Moral Sensitivity and Academic Ethics of Male Students in the Third-Grade of Elementary school. <i>Applied Issues in Islamic Education</i>, 9 (3), 119-140. http://dx.doi.org/10.61186/qaiie.9.3.4
	© The Author(s). Publisher: Academy of Scientific Studies in Education.

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و
برنامه‌ریزی آموزشی

پژوهشگاه تعلیم و تربیت

پژوهشگاه
مطالعات آموزش و پرورش

اثربخشی آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی بر حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان پسر پایه سوم ابتدایی^۱

محمد فرهادی بسطام^۲ | فرزانه میکائیلی منبع^۳

۱. این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول در رشته روان‌شناسی تربیتی در دانشگاه ارومیه با عنوان «اثربخشی آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی بر حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان پسر پایه سوم منطقه انزل در سال تحصیلی ۱۴۰۳ - ۱۴۰۲» با راهنمایی دکتر فرزانه میکائیلی منبع است که در تاریخ ۱۴۰۳/۰۶/۲۶ دفاع شده است.

۲. کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی، گروه روان‌شناسی، دانش‌کده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران. **رایانامه:** m.farhadi.bastam1@gmail.com

۳. نویسنده مسئول: دانشیار روان‌شناسی تربیتی، گروه روان‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران. **رایانامه:** f.michaelimanee@urmia.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی دریافت: ۲۶ تیر ۱۴۰۳ بازنگری: ۰۹ مرداد ۱۴۰۳ پذیرش: ۲۳ شهریور ۱۴۰۳ انتشار: ۲۳ مهر ۱۴۰۳ کلیدواژه‌ها اخلاق تحصیلی، ارزش‌های اخلاقی، بازی وارسازی، حساسیت اخلاقی.	هدف: این پژوهش با هدف بررسی اثربخشی آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی بر حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان پسر پایه سوم منطقه انزل ارومیه در سال تحصیلی ۱۴۰۳ - ۱۴۰۲ انجام شد. روش: از پژوهش شبه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون و با گروه کنترل (طرح گروه نامعادل) برای دستیابی به هدف استفاده شد. جامعه آماری پژوهش را تمام دانش‌آموزان پسر پایه سوم منطقه انزل ارومیه در سال تحصیلی ۱۴۰۳ - ۱۴۰۲ تشکیل دادند که تعداد آن‌ها ۲۰۸ نفر بود. از بین آن‌ها با روش نمونه‌گیری غیر تصادفی در دسترس یک کلاس پایه سوم به تعداد ۱۶ نفر بعنوان گروه آزمایش و یک کلاس پایه سوم به تعداد ۱۶ نفر بعنوان گروه گواه جهت مطالعه انتخاب شدند. کاربندی آزمایشی ۸ جلسه‌ای برای گروه آموزش به شیوه بازی وارسازی طراحی و طی ۴ هفته اجرا شد. این برنامه با توجه به کتاب‌های بازی‌های آموزشی برای پرورش صفات اخلاقی نوشته کشانی و عابدی درجه (۱۳۹۶) و بازی وارسازی در یادگیری و آموزش نوشته (سانکین، کیونگ، باربارا و برتون، ۲۰۱۸) و همچنین نظریه‌های بازی وارسازی در یادگیری و آموزش و عناصر بازی وارسازی (ورباخ و هانتز، ۲۰۱۲) متناسب با نیازهای دانش‌آموزان تدوین شد. به منظور اعتباریابی محتوایی، برنامه آموزشی در اختیار ده نفر متخصص روان‌شناسی تربیتی، قرار گرفت تا براساس تجارب و نظرات آن‌ها برنامه آموزشی اعتباریابی شود. شاخص نسبت روایی محتوایی برای برنامه آموزشی ۰/۷۳ به دست آمد که با مقایسه این شاخص با مقدار قابل قبول بر اساس روش لاوشه که حداقل آن برای ده نفر ۰/۶۲ است، مقداری قابل قبول می‌باشد. بر این اساس برنامه مورد تأیید قرار گرفت و اجرا شد. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسش‌نامه حساسیت اخلاقی (نارواژ، ۲۰۰۱) و اخلاق تحصیلی گل‌پرور (۱۳۸۹) استفاده شد. داده‌ها در دو سطح آمار توصیفی (فراوانی، در صد، میانگین و انحراف معیار) و استنباطی (تحلیل کوواریانس) با بهره‌گیری نرم‌افزار اسپ‌اس‌اس نسخه ۲۷ تحلیل شدند. یافته‌ها: یافته‌های تحلیل آماری نشان داد آموزش ارزش‌های اخلاقی بر متغیرهای وابسته اثر معنادار و مثبت داشته است و اثر گروه به میزان ۵/۷۸ واحد میانگین متغیر حساسیت اخلاقی و به میزان ۲/۴۹ واحد میانگین اخلاق تحصیلی را افزایش داده است که ۵۱ درصد از واریانس یا تغییرات حساسیت اخلاقی و ۴۳ درصد از واریانس یا تغییرات اخلاق تحصیلی ناشی از اثر متغیر مستقل یا آموزش ارزش‌های اخلاقی است. نتیجه‌گیری: بر اساس یافته‌های پژوهش می‌توان گفت برنامه آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی موجب بهبود و افزایش حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود.
استناد	فرهادی بسطام، محمد، و میکائیلی منبع، فرزانه (۱۴۰۳). اثربخشی آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی بر حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان پسر پایه سوم ابتدایی. مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی، ۹ (۳)، ۱۱۹-۱۴۰. http://dx.doi.org/10.61186/qaiie.9.3.4
ناشر: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.	© نویسنده‌گان.

مقدمه

از نظر قرآن کریم انسان موجودی اجتماعی است و از نظر عاطفی نیاز به دوستانی دارد که با آنها معاشرت کند. اما لازم است در انتخاب دوست دقت داشته باشد و با هر فردی معاشرت نکند. در قرآن کریم آمده است که انسان با دوستان مؤمن خود در روز قیامت نیز معاشرت خواهد داشت (زخرف، ۶۶ و ۶۷) اما با دوستان ناباب باید ترک معاشرت کند؛ چون این معاشرت تأثیر جدی در سرنوشت او خواهد گذاشت و سعادت و شقاوت او را تعیین می‌کند (صافات، ۴۰ تا ۵۷ و فرقان، ۲۷ تا ۲۹). دوره ابتدایی از نظر انتخاب دوست برای دانش‌آموزان دوره حساسی است چون بر شخصیت و سازگاری‌های اجتماعی آنها تأثیر می‌گذارد. در این دوره، دانش‌آموزان هر آنچه را که در حوزه‌های اخلاق، باورهای دینی، فرهنگی و اجتماعی یاد بگیرند، در بقیه دوران زندگی با آنها همراه است (کوشی، موسی‌پور، آرمند و محبی، ۱۳۹۹). بنابراین دانش‌آموزان با انتخاب دوست مناسب و داشتن روابط بین فردی مطلوب بر اساس قرآن و سیره معصومین (ع) می‌توانند در عرصه‌های گوناگون پیشرفت کنند. یکی از شیوه‌های جذب دوستان و یاران صمیمی، خوش خویی و خوش‌رویی در معاشرت با آنها است. امام جواد (ع) به نقل از امیرمؤمنان علی (ع) می‌فرماید: «إِنَّكُمْ لَنْ تَسْعَوْا النَّاسَ بِأَمْوَالِكُمْ فَسَعَوْهُمْ بِطَلَاقِهِ الْوَجْهِ وَحُسْنِ اللَّقَاءِ شَمَا هَرَكَزَ بِمَا مَالٍ وَ مَنَالٍ دُنْيَا نَمِي تَوَانِيْدَ بِهٖ مَرْدَمَ تَوْسَعُهُ دَاوَهُ وَ أَنَا نَ رَا رَاضِي كُنِيْدَ. پَس تَلَا ش نَمَايِيْدَ بِاْ غَشَاة رَوِيِي وَ خُوش بَر خُورْدِي أَنَا نَ رَا رَاضِي نَمَايِيْدَ» (پاک‌نیا، ۱۳۸۴). دانش‌آموزان ابتدایی خوش‌برخوردی با هم‌سالان را به شکل آگاهی از نیازهای آنها و نشان دادن هم‌دلی بروز می‌دهند که از آن به‌عنوان حساسیت اخلاقی یاد می‌شود (کورتده فیدان و یازیچی^۱، ۲۰۲۱). از نظر رست^۲ (۱۹۸۲) حساسیت اخلاقی به معنای «تفسیر یک موقعیت با درک تأثیر بالقوه اعمال خود بر آسایش دیگران» است. هم‌چنین شامل توانایی فرد برای چگونه عمل کردن در یک وضعیت خاص، فهمیدن پیامدهای هر عمل بر روی تمام افراد درگیر در موقعیت و تلاش برای درک احساسات خود در موقعیت اخلاقی است (ببئو، رست و ناروائز^۳، ۱۹۹۹). حساسیت اخلاقی به توانایی شناسایی و درک معضله‌های اخلاقی و رسیدگی به تعارضات با هم‌دلی در هنگام ارزیابی نتایج تصمیمات مربوط می‌شود (نجفی و طباطبایی، ۱۴۰۱).

مهارت‌های حساسیت اخلاقی شامل: (۱) خواندن و بیان احساسات، (۲) در نظر گرفتن موقعیت دیگران، (۳) مراقبت کردن از طریق برقراری ارتباط با دیگران، (۴) کار گروهی با اختلافات بین فردی و بین گروهی، (۵) جلوگیری از پیش‌دآوری‌های اجتماعی، (۶) به‌دست آوردن راه‌کارهای مختلف و (۷) شناسایی پیامدهای حاصل از انتخاب هر راه‌کار می‌باشند (ناروائز^۴، ۲۰۰۱). ارتقای این مهارت‌ها در تصمیم‌گیری اخلاقی منطقی و بی‌طرفانه از طریق درک و پذیرش ارزش‌ها و تفکرهای فرهنگ‌های مختلف به دانش‌آموزان کمک می‌کنند (خیرو انوار، تان و مه‌ادیر نایدو^۵، ۲۰۲۱). از این طریق باعث می‌شوند آنها استانداردهای اخلاقی مناسبی به‌همراه تفکری انعطاف‌پذیر با تمرکز بر رسیدگی به اقدامات ناعادلانه تدوین کنند که در نهایت باعث عمل اخلاقی درست شود (جون^۶، ۲۰۲۰). هم‌چنین با توجه به

1. Kurtde Fidan & Yazici
2. Rest
3. Bebeau, Rest & Narvaez

4. Narvaez
5. Khairu Anuar, Tan & Mahadir Naidu
6. Jun

کاربردهای این مهارت‌ها در آماده کردن دانش‌آموزان در معضله‌های اخلاقی اساسی برای شناسایی تخلفات اخلاقی (سوری و همکاران، ۱۴۰۰) و کمک به شرکت در تجزیه و تحلیل انتقادی و توسعه شایستگی‌های لازم برای عمل اخلاقی در یک جامعه جهانی، نیاز به تقویت و توجه دارند (استانکوفسکا، دیمیتروفسکی، ممدی و ابراهیمی^۱، ۲۰۱۹).

رست^۲ (۱۹۸۳) مدلی چهار مؤلفه‌ای از رشد اخلاقی را بر مبنای رشد شناختی ارائه کرده است که وقتی فردی به‌طور اخلاقی رفتار می‌کند، ظاهر می‌شود. حساسیت اخلاقی به‌عنوان یکی از اجزای اصلی این مدل، عنصر اساسی رفتار اخلاقی انسان را تشکیل می‌دهد. مطالعات نشان می‌دهند که آموزش حساسیت اخلاقی از طریق بازی وارسازی می‌تواند باعث ارتقای رفتار اخلاقی در میان افراد شود (استانکوفسکا، دیمیتروفسکی، ممدی و ابراهیمی^۳، ۲۰۱۹). دانش‌آموزانی که حساسیت اخلاقی بالایی دارند می‌توانند احساسات و نیازهای دیگران را تشخیص دهند (جون^۴، ۲۰۲۰). بعد به کمک این تشخیص خوب و بد اخلاقی را درک کرده و رفتار خود را بر اساس ارزش‌ها و هنجارهای داخلی هدایت کنند (اوتریسکی و چوس - سودول^۵، ۲۰۲۲).

حساسیت اخلاقی نقش مهمی در شکل دادن به اخلاق تحصیلی در مدارس ایفاء می‌کند (جونگ^۶، ۲۰۲۳؛ ابو حشیش و النجار^۸، ۲۰۲۱). پژوهش‌ها نشان می‌دهند که با تقویت حساسیت اخلاقی از طریق درک فرهنگی، شفقت و پابندی به ارزش‌های اخلاقی، دانش‌آموزان می‌توانند تصمیمات آگاهانه و اخلاقی اتخاذ کنند و یک محیط تحصیلی مثبت و اخلاق‌مدار را در مدارس ابتدایی ترویج دهند (خیرو انوار، تان و مه‌ادیر نایدو^۹، ۲۰۲۱). بر اساس نظریات و پژوهش‌های صورت گرفته اخلاق تحصیلی، به شکلی کاملاً اختصاصی، پابندی و پیروی از ارزش‌هایی نظیر عدم فریب‌کاری، تکیه بر تلاش و کوشش شخصی در کسب دستاوردهای تحصیلی، رعایت صداقت، درست‌کاری و متابعت از آموزه‌های انسانی و اخلاقی برای کسب دانش و علم را شامل می‌شود (اسمیت، کودلاک و فرا^{۱۰}، ۲۰۱۳). رابطه بین حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی در دانش‌آموزان ابتدایی برای رشد جامع آن‌هاست. مداخله‌های حساسیت اخلاقی می‌توانند توانایی دانش‌آموزان را در خواندن و بیان احساسات، کنترل تعصب اجتماعی و بهبود مهارت‌های ارتباطی افزایش دهند که نشان‌دهنده اهمیت پرورش حساسیت اخلاقی در کنار اخلاق تحصیلی در دانش‌آموزان ابتدایی برای رشد و توسعه کلی آن‌ها می‌باشد (مارپلز^{۱۱}، ۲۰۲۲ و جون^{۱۲}، ۲۰۲۰).

مطالعه (حمزه، سانتوسو و عمادالدین^{۱۳}، ۲۰۲۰) نشان می‌دهد حساسیت اخلاقی پایین، که با کاهش احساس شرم و گناه مشخص می‌شود، باعث افزایش تقلب تحصیلی در بین دانش‌آموزان می‌شود. بنابراین بر اهمیت تربیت اخلاقی دانش‌آموزان در برنامه‌های تحصیلی تأکید می‌کنند. استفنز و برترام گالانت^{۱۴} (۲۰۲۳) در پژوهش خودشان مداخله‌ای برای افزایش حساسیت اخلاقی دانش‌آموزان طراحی کردند که یافته‌ها نشان می‌دهند باعث افزایش توجه دانش‌آموزان به مسائل اخلاقی شده و توانسته با موفقیت،

1. Stankovska, Dimitrovski, Memedi & Ibraimi

2. Rest

3. Stankovska, Dimitrovski, Memedi & Ibraimi

4. Jun

5. Otrebski & Czus-Sudol

6. Academic ethics

7. Jeong

8. Abou Hashish & Alnajjar

9. Khairu Anuar, Tan & Mahadir Naidu

10. Smith, Kudlac & Fera

11. Marples

12. Jun

13. Hamzah, Santoso & Imaduddin

14. Stephens & Bertram Gallant

آگاهی بیش‌تری از ارزش‌های اخلاقی مرتبط با سوء رفتار تحصیلی را تقویت کند. بنابراین تأکید می‌کنند که ادغام آموزش‌های اخلاقی در پاسخ به سوء رفتار تحصیلی می‌تواند منجر به بهبود حساسیت اخلاقی در دانش‌آموزان شده و به‌طور بالقوه باعث کاهش تقلب تحصیلی در آینده شود. دانش‌آموزانی که حساسیت اخلاقی پایینی دارند، روابط بین فردی مطلوبی با هم‌سالان خود نمی‌توانند برقرار کنند و اغلب درگیر اعمال قلدری می‌شوند (برسائو و اسیس^۱، ۲۰۲۳). پژوهش‌های (زی، لئو و تنگ^۲، ۲۰۲۳ و شوگرن، تورنبرگ، کیم، هونگ و کلو^۳، ۲۰۲۴) نشان می‌دهند که هرچه دانش‌آموزان حساسیت اخلاقی بالاتری نسبت به قلدری داشته باشد، به‌جای نادیده گرفتن آن، به قربانی کمک کرده و از آن دفاع می‌کنند. از طرفی دیگر پرورش یک محیط اخلاقی مثبت در مدارس می‌تواند موارد بی‌صدافتی تحصیلی در بین دانش‌آموزان را به‌طور مؤثر کاهش دهد. به‌طوری‌که ارتقای اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان با تغییر نگرش اخلاقی و ایجاد موضع اخلاقی قوی‌تر در آن‌ها، از بروز بی‌صدافتی تحصیلی جلوگیری می‌کند (چنگ، هونگ و هسو^۴، ۲۰۲۱). پژوهش (جوکوویچ^۵، ۲۰۲۲) نشان می‌دهد انجام مداخلات آموزشی در راستای ارتقای صداقت تحصیلی دانش‌آموزان باعث افزایش آگاهی و درک آن‌ها از انواع خاصی از عدم صداقت تحصیلی مانند تقلب، جعل و سرقت ادبی می‌شود. هم‌چنین ارتقای اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان در محیط مدرسه به‌طور قابل توجهی بر تجربیات آن‌ها از قلدری تأثیر می‌گذارد. به‌طوری‌که با تقویت روابط بین فردی سازنده، ترویج فعالیت‌های مشترک، تقویت همدلی و درک اجتماعی، پرورش مسئولیت اخلاقی و تأثیرگذاری بر واکنش‌های آن‌ها نسبت به رفتارهای قلدری از بروز قلدری در بین دانش‌آموزان جلوگیری می‌کند (باتالوف^۶، ۲۰۲۳؛ چلیفه^۷، ۲۰۱۸؛ گوتسویلر-هلفنفینگر و پرن^۸، ۲۰۲۲ و روگوجان و توردا^۹، ۲۰۲۳). علاوه بر حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی، یکی دیگر از موضوعات مهم در دوره ابتدایی مسئله ارزش‌های اخلاقی و چگونگی آموزش آن‌ها به دانش‌آموزان است. توجه به تربیت اخلاقی دانش‌آموزان ابتدایی با توجه به تأثیرات این دوره از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و به‌عنوان مناسب‌ترین زمان آموزش ارزش‌های اخلاقی به آن‌ها می‌باشد (مونوسامی و گوروسامی^{۱۰}، ۲۰۲۳). بنابراین ضروری و لازم است که نظام تعلیم و تربیت کشور با لحاظ همه شرایط و به‌کارگیری قواعد و ارزش‌های دین اسلام، بستر لازم برای تربیت دانش‌آموزان را با توجه به شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و ابعاد اسلامی فراهم کرده و با الگو قرار دادن سیره معصومین (ع)، جامعه را به سوی تربیت شهروندی مبتنی بر آموزه‌های اسلام هدایت کند (کچوئیان جواد، کرمی، قدمی و محبی، ۱۴۰۰).

یکی از روش‌های آموزش اخلاق که در معارف دینی مورد توجه بوده و در سیره معصومین (ع) بدان تأکید شده است، آموزش به شیوه بازی وارسازی^{۱۱} است. بازی وارسازی به معنای به‌کارگیری عناصر طراحی بازی در زمینه‌های غیربازی به‌منظور ایجاد انگیزه، افزایش و حفظ فعالیت کاربر می‌باشد که ویژگی‌های آن نقش مهمی در شکل دادن به رفتار و نگرش فرد ایفاء می‌کنند (برادران، ۱۴۰۱). از دیدگاه قرآن و سیره معصومین (ع) بازی در تربیت جسمانی، عقلانی، عاطفی، اخلاقی و اجتماعی دانش‌آموزان

1. Brasao & Assis
2. Xie, Liu & Teng
3. Sjogren, Thornberg, Kim, Hong & Kloof
4. Cheng, Hung & Hsu
5. Djokovic
6. Batalov

7. Cholifah
8. Gutzwiller-Helfenfing & Perren
9. Rogojan & Turda
10. Munusamy & Gurusamy
11. Gamification

نقش حیاتی دارد (بهشتی و منطقی، ۱۳۹۰). از پیامبر اکرم (ص) نقل شده است که فرمودند: «اَلْهُوَ وَ الْعَبُوءَا فَاِنَّی اُكْرَهُ اَنْ یْرِی فِی دِیْنِكُمْ غِلْظَةً: تفریح و بازی کنید، زیرا دوست ندارم در دین شما سخت‌گیری و خشونت دیده شود» (پاینده، ۱۳۸۲؛ به نقل از صالحی، رضاداد و موسوی، ۱۴۰۰). بنابراین آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی همراه با شادی، یادگیری مفاهیم دینی و اخلاقی را برای دانش‌آموزان آسان کرده و در وجود دانش‌آموزان ماندگار می‌کند (صالحی، رضاداد و موسوی، ۱۴۰۰).

پژوهش (پوپوویچی^۱، ۲۰۲۳) نشان می‌دهد که بازی وارسازی در آموزش اخلاق به دانش‌آموزان دبستان مؤثر بوده است. این روش به جذب دانش‌آموزان برای مشارکت در فعالیت‌ها و تسهیل یادگیری اخلاقی آن‌ها کمک می‌کند. هم‌چنین استفاده از این روش در تربیت اخلاقی برای رشد شخصیت کودک به‌ویژه در دوره آموزش ابتدایی بسیار مهم است. پاراچا، هال، واتسون، خرم و شاه^۲ (۲۰۲۳) مطالعه خودشان را در قالب یک اقدام پژوهشی با هدف بهبود کیفیت زندگی در مدرسه در ژاپن از طریق استفاده از یک بازی برای حساس کردن کودکان (۷ تا ۱۲ ساله) در مورد قربانی شدن قلدری انجام دادند. یافته‌ها نشان داد به‌کارگیری این بازی باعث افزایش آگاهی اخلاقی، تغییر رفتار و برخورد با اعتماد به‌نفس با معضلات اخلاقی و موقعیت‌های قلدری می‌شود. هم‌چنین به کودکان در درگیری فعال با شخصیت‌های بازی به‌طور هم‌دلانه کمک می‌کند و باعث نسبت دادن احساساتی مانند هم‌دلی، شفقت، غم و خشم به اعمال خودشان می‌شود. استفاده از شیوه بازی وارسازی و عناصر آن باعث می‌شود دانش‌آموزان مهارت‌های اجتماعی و عاطفی خود را ارتقاء دهند، خودکنترلی داشته باشند و کارهای خود را با در نظر گرفتن وجدان و در کمال صداقت انجام دهند (بوزاس و پرز^۳، ۲۰۲۳). وقتی دانش‌آموزان در یک بازی مشارکت می‌کنند می‌توانند مهارت گروهی کار کردن را تقویت کنند و روابط بین فردی خود را بهبود بخشیده و مسئولیت‌پذیری، احترام، نگرانی و کمک به یکدیگر را پرورش دهند (دینگ و ژائو^۴، ۲۰۱۸ و آندری^۵، ۲۰۲۲). تقویت ارتباط آن‌ها با افراد دیگر در حین انجام بازی، رفتار هم‌دلانه را پرورش می‌دهد و باعث توجه بیش‌تر به احساسات هم‌گروهی‌ها می‌شود (دیتریش، سالمه، پانگ و پارکینسون^۶، ۲۰۲۰). هم‌چنین استفاده از بازی‌ها باعث می‌شود حقوق فردی جایگاه محوری‌تری در خودآگاهی دانش‌آموزان داشته باشد به‌طوری‌که با رعایت مسائل حقوقی بتوانند کیفیت زندگی خود را بهبود بخشیده و استدلال اخلاقی مناسبی در مورد متقابل بودن قوانین اجتماعی از خود نشان دهند (ساکا و گوسکوس^۷، ۲۰۲۳). توجه به تقویت ارزش‌های اخلاقی در دانش‌آموزان ابتدایی دارای اهمیت بالایی است که در صورت عدم رعایت اصول اخلاقی، روابط بین دانش‌آموزان با هم‌سالان و معلمان با مشکل مواجه می‌شود (رنج‌دوست و همکاران، ۱۳۹۹). در روابط اجتماعی، بازی وارسازی باعث افزایش انگیزش درونی و تغییر رفتار به‌صورت تدریجی می‌شود (سانکیون، کیبونگ، باربارا و برتون^۸، ۲۰۱۸). استفاده از بازی‌های جذاب در تربیت اخلاقی، علاوه بر تسهیل آموزش، باعث ایجاد هیجانات مثبت در کودکان می‌شود و به احتمال زیاد آن‌ها را به آن‌چه در فضایی شاد و مطلوب آموخته‌اند دل‌بسته و ملزم می‌سازد (کشانی و عابدی درچه، ۱۳۹۶). هم‌چنین به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا ارزش‌های اجتماعی و اخلاقی را به‌طور مؤثر درونی کنند

1. Popovici

2. Paracha, Hall, Watson, Khuram & Shah

3. Bouzas & Perez

4. Ding & Zhao

5. Andrei

6. Dietrich, Saleme, Pang & Parkinson

7. Sakka & Gouscos

8. Sangkyun, Kibong, Barbara & Burton

(آسبس سانچز و برنال^۱، ۲۰۲۱). این برنامه آموزشی، شامل ۸ جلسه ۶۰ دقیقه‌ای است که به شیوه بازی وارسازی، ارزش‌های اخلاقی هر جلسه به دانش‌آموزان آموزش داده شدند. با توجه به این که آموزش ارزش‌های اخلاقی در مدارس ایران به روش‌های فلسفه برای کودکان^۲ (اعتصامی و شفیع‌آبادی، ۱۴۰۱)، قصه‌گویی و پویانمایی^۳ (استبرقی، محمدی نصرآباد، علوی لنگرودی و زندوانیان، ۱۳۹۸)، مفاهیم فلسفی (شریعت‌مدار و آدینه‌وند، ۱۳۹۸)، فیلم‌های پویانمایی (مفیدی و کفیلی‌مقدم، ۱۳۹۱) و آموزش مستقیم^۴، شفاف‌سازی ارزش‌ها^۵، شناختی اخلاق^۶ و تلفیقی^۷ (سعدی پور، فرید، کریمی و فلسفی‌نژاد، ۱۳۸۹) انجام شده است ولی در جست‌وجوی منابع داخلی، به مطالعه‌ای دست نیافتیم که آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی تا به حال در مدارس ایران انجام شده باشد و همچنین به متغیرهای حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی در ارتباط با آموزش اخلاق و در ارتباط با یکدیگر پرداخته نشده است. از این‌رو انجام این پژوهش می‌تواند ضمن معرفی بازی وارسازی به‌عنوان یک روش نوین در تربیت اخلاقی دانش‌آموزان، چشم‌اندازهای جدیدی را برای وزارت آموزش و پرورش و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت در جهت تجدید نظر در برنامه‌ها و سیاست‌های آموزشی خود در رابطه با آموزش ارزش‌های اخلاقی در مدارس فراهم آورد تا با انجام اقدامات مناسب شاهد تغییر و پیشرفت در عرصه تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دوره ابتدایی باشیم. پژوهش حاضر با هدف تعیین اثربخشی آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی بر حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان پسر پایه سوم منطقه انزل در سال تحصیلی ۱۴۰۳ - ۱۴۰۲ با آزمون فرضیه‌های زیر اجرا شد:

۱. آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی بر حساسیت اخلاقی دانش‌آموزان اثر دارد. ۲.
- آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی بر اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان اثر دارد. ۳. آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی بر حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان اثر دارد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع شبه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون و با گروه کنترل (طرح گروه نامعادل) بود. جامعه آماری پژوهش را تمام دانش‌آموزان پسر پایه سوم منطقه انزل ارومیه در سال تحصیلی ۱۴۰۳ - ۱۴۰۲ تشکیل دادند که تعداد آن‌ها ۲۰۸ نفر بود. از بین آن‌ها با روش نمونه‌گیری غیر تصادفی در دسترس یک کلاس پایه سوم به تعداد ۱۶ نفر برای گروه آزمایش و یک کلاس پایه سوم دیگر به تعداد ۱۶ نفر برای گروه گواه برای این پژوهش انتخاب شدند. ابتدا از هر دو گروه آزمایش و کنترل، پیش‌آزمون به‌عمل آمد و بعد گروه آزمایشی به مدت ۸ جلسه در ۴ هفته متوالی (هر هفته ۲ جلسه) آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی را توسط معلم دریافت کردند. گروه کنترل در این مدت مداخله‌ای دریافت نکردند. پس از اتمام جلسات دو گروه پرسش‌نامه‌های حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی را تکمیل کردند تا میزان تغییر متغیر وابسته در پایان آموزش بررسی و نتایج گروه آزمایش و کنترل با هم مقایسه شوند. جهت گردآوری داده‌ها از ابزارهای زیر استفاده شد.

1. Acebes Sanchez & Bernal
2. Philosophy for Children (P4C)
3. Storytelling and animation
4. Direct method

5. Value clarification
6. Cognitive moral education
7. Combinational

برنامه آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی: این برنامه آموزشی قبل از مرحله اثربخشی توسط پژوهش‌گر آماده‌سازی و تدوین شد. به‌منظور طراحی و تدوین برنامه آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی، ابتدا ادبیات، نظریه‌های حوزه بازی وارسازی آموزشی، مقالات و طرح‌های پژوهشی داخلی و خارجی و همچنین منابع موجود در زمینه آموزش ارزش‌های اخلاقی با تمرکز بر رویکرد اسلامی مرور شدند. سپس از بین محتواهای موجود، کتاب بازی‌های آموزشی برای پرورش صفات اخلاقی نوشته کشانی و عابدی درجه (۱۳۹۶) به دلیل تناسب بیش‌تر با رویکرد اسلامی و سیره معصومین (ع) انتخاب شد. در ادامه بازی‌هایی که مضامین اخلاقی آن‌ها با نیازهای دانش‌آموزان متناسب بودند انتخاب شدند و بعد برنامه آموزشی با در نظر گرفتن نظریه‌ها و عناصر بازی وارسازی با تمرکز بر رویکرد اسلامی تدوین شد. در مرحله بعد به منظور اعتباریابی محتوایی، برنامه آموزشی پژوهش‌گرساخته در اختیار ده نفر متخصص روان‌شناسی تربیتی، قرار گرفت تا براساس تجارب و نظرات آن‌ها بازنگری و اصلاحات لازم صورت بگیرد و اعتباریابی شود. سپس بر اساس فرمول زیر، نسبت روایی محتوایی برای برنامه محاسبه شد:

$$CVR = \frac{nE - \frac{N}{2}}{\frac{N}{2}}$$

شاخص نسبت روایی محتوایی^۱ (CVR) برای برنامه آموزشی ۰/۷۳ به‌دست آمد که با مقایسه این شاخص با مقدار قابل قبول بر اساس روش لاوشه^۲ که حداقل آن برای ده نفر ۰/۶۲ است، مقداری قابل قبول می‌باشد. بر این اساس برنامه آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی مورد تأیید قرار گرفت و اجرا شد.

خلاصه جلسات آموزشی در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱: خلاصه جلسات برنامه آموزشی

جلسات	عناوین محتوای آموزشی
جلسه اول	معرفی بازی پاس پاسک، بیان هدف بازی (آشنایی با کارهای اخلاقی و غیراخلاقی)، آماده کردن وسایل و شرایط بازی به کمک دانش‌آموزان، گروه‌بندی دانش‌آموزان با توجه به قوانین بازی، توضیح روش بازی و قوانین آن، انجام بازی توسط دانش‌آموزان و بحث و گفت‌وگو و جمع‌بندی در مورد موضوع بازی توسط خود دانش‌آموزان.
جلسه دوم	معرفی بازی وسطی دویل، بیان هدف بازی (تمرین دوری از ردایل و انجام فضایل)، آماده کردن وسایل و شرایط بازی به کمک دانش‌آموزان، گروه‌بندی دانش‌آموزان با توجه به قوانین بازی، توضیح روش بازی و قوانین آن، انجام بازی توسط دانش‌آموزان و بحث و گفت‌وگو و جمع‌بندی در مورد موضوع بازی توسط خود دانش‌آموزان.
جلسه سوم	معرفی بازی خندک، خندان، شادان، بیان هدف بازی (تمرین گشاده‌رویی و لبخند، ایجاد شرایط شادی و خنده)، آماده کردن وسایل و شرایط بازی به کمک دانش‌آموزان، گروه‌بندی دانش‌آموزان با توجه به قوانین بازی، توضیح روش بازی و قوانین آن، انجام بازی توسط دانش‌آموزان و بحث و گفت‌وگو و جمع‌بندی در مورد موضوع بازی توسط خود دانش‌آموزان.
جلسه چهارم	معرفی بازی بچین بچین، بیان هدف بازی (تمرین عملی نظم و فهم کاربرد آن در زندگی)، آماده کردن وسایل و شرایط بازی به کمک دانش‌آموزان، گروه‌بندی دانش‌آموزان با توجه به قوانین بازی، توضیح روش بازی و قوانین آن، انجام بازی توسط دانش‌آموزان و بحث و گفت‌وگو و جمع‌بندی در مورد موضوع بازی توسط خود دانش‌آموزان.
جلسه پنجم	ارائه گزارشی از کمک به اعضای خانواده در ایجاد نظم در خانه توسط دانش‌آموزان.

جلسات	عناوین محتوای آموزشی
	معرفی بازی گیره و نخ، بیان هدف بازی (آشنایی با حقوق گروه‌های مختلف از مخلوقات الهی)، آماده کردن وسایل و شرایط بازی به کمک دانش‌آموزان، گروه‌بندی دانش‌آموزان با توجه به قوانین بازی، توضیح روش بازی و قوانین آن، انجام بازی توسط دانش‌آموزان و بحث و گفت‌وگو و جمع‌بندی در مورد موضوع بازی توسط خود دانش‌آموزان.
جلسه ششم	ارائه گزارشی از کمک به اعضای خانواده در ایجاد نظم در خانه توسط دانش‌آموزان. معرفی بازی اسکناس استقامت، بیان هدف بازی (تمرین تحمل، صبر و استقامت و ادامه دادن تلاش برای رسیدن به هدف با وجود دشواری مسیر و شکست‌های مداوم)، آماده کردن وسایل و شرایط بازی به کمک دانش‌آموزان، گروه‌بندی دانش‌آموزان با توجه به قوانین بازی، توضیح روش بازی و قوانین آن، انجام بازی توسط دانش‌آموزان و بحث و گفت‌وگو و جمع‌بندی در مورد موضوع بازی توسط خود دانش‌آموزان.
جلسه هفتم	ارائه گزارشی از کمک به اعضای خانواده در ایجاد نظم در خانه توسط دانش‌آموزان. معرفی بازی یک‌بش یک‌ش، بیان هدف بازی (کمک به دوستان و همکاری با آن‌ها برای رسیدن به اهداف)، آماده کردن وسایل و شرایط بازی به کمک دانش‌آموزان، گروه‌بندی دانش‌آموزان با توجه به قوانین بازی، توضیح روش بازی و قوانین آن، انجام بازی توسط دانش‌آموزان و بحث و گفت‌وگو و جمع‌بندی در مورد موضوع بازی توسط خود دانش‌آموزان.
جلسه هشتم	ارائه گزارشی از کمک به اعضای خانواده در ایجاد نظم در خانه توسط دانش‌آموزان. معرفی بازی زیر کدام است؟، بیان هدف بازی (فهم اهمیت رازداری)، آماده کردن وسایل و شرایط بازی به کمک دانش‌آموزان، گروه‌بندی دانش‌آموزان با توجه به قوانین بازی، توضیح روش بازی و قوانین آن، انجام بازی توسط دانش‌آموزان و بحث و گفت‌وگو و جمع‌بندی در مورد موضوع بازی توسط خود دانش‌آموزان.

پرسش‌نامه حساسیت اخلاقی^۱ ناروائز (۲۰۰۱) مقیاس حساسیت اخلاقی بر مبنای پژوهش (ناروائز^۲، ۲۰۰۱) در مورد حساسیت اخلاقی ساخته شده است. هدف اصلی آن اندازه‌گیری جهت‌گیری دانش‌آموزان در مورد مسائل اخلاقی است. این آزمون هفت بُعد از حساسیت اخلاقی را اندازه‌گیری می‌کند: (۱) خواندن و بیان احساسات، (۲) در نظر گرفتن موقعیت دیگران، (۳) مراقبت کردن از طریق برقراری ارتباط با دیگران، (۴) کار گروهی با اختلافات بین فردی و بین گروهی، (۵) جلوگیری از پیش‌داوری‌های اجتماعی، (۶) به‌دست آوردن راه‌کارهای مختلف و (۷) شناسایی پیامدهای حاصل از انتخاب هر راه‌کار.

این ابزار شامل ۲۸ گویه در مقیاس لیکرت از ۱ (کاملاً مخالف) تا ۵ (کاملاً موافق) که هر بُعد ۴ پرسش را به خود اختصاص داده است. در این پرسش‌نامه همه پرسش‌ها در جهت پرسش‌نامه نمره‌گذاری می‌شوند و دامنه نمرات بین ۲۶ تا ۱۳۰ است. اقلام این آزمون برای اعمال افراد در زمینه‌های مختلف و فرهنگ‌های متفاوت طراحی شده است. این به ما اجازه می‌دهد که از ابزار در یک جامعه چند فرهنگی و مطالعات بین فرهنگی استفاده کنیم (تری و نوکلین^۳، ۲۰۱۱).

این ابزار در پژوهش محمدی (۱۳۹۸) نسخه اصلی از زبان انگلیسی به زبان فارسی برگردانده شد. برای ترجمه پرسش‌نامه از روش ترجمه معکوس^۴ استفاده شد. به این‌صورت که ابتدا پرسش‌نامه توسط محمدی (۱۳۹۸) به فارسی ترجمه شده و سپس نسخه ترجمه شده توسط دو فرد انگلیسی‌زبان که به زبان فارسی تسلط داشتند و تا به حال پرسش‌نامه را ندیده بودند به زبان انگلیسی برگردانده شد و پس از مطابقت نسخه‌های برگردانده شده به انگلیسی با نسخه اصلی، ایرادهای موجود رفع شد و نسخه فارسی پرسش‌نامه مورد تأیید نهایی یکی از اساتید گروه روان‌شناسی و مشاوره دانشگاه تهران که به زبان انگلیسی تسلط داشت قرار گرفت.

1. The Ethical Sensitivity Scale (ESSQ)
2. Narvaez

3. Tirri & Nokelainen
4. Back- translation

پیش از اجرا لازم بود ابتدا ساختار عاملی و ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه حساسیت اخلاقی (ESSQ) بر روی دانش‌آموزان ابتدایی در جامعه ایرانی بررسی شود. برای سنجش روایی و پایایی این پرسش‌نامه، فرم نهایی آن در پژوهش محمدی (۱۳۹۸) در اختیار دانش‌آموزان یک دبستان دخترانه دولتی در منطقه ۴ و یک دبستان پسرانه دولتی در منطقه ۱۱ تهران قرار داده شد. ۳۴۶ نفر از دانش‌آموزان مذکور به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و در پژوهش محمدی (۱۳۹۸) شرکت داده شدند. در نهایت از میان ۳۴۶ پرسش‌نامه دریافت شده ۴۸ عدد به دلیل ناقص بودن و یا پاسخ‌گویی تصادفی (پاسخ یکسان به تمام گزینه‌ها)، از مجموعه پرسش‌نامه‌های قابل قبول حذف شدند و تنها ۲۹۸ پرسش‌نامه وارد تجزیه و تحلیل نهایی شدند. از این تعداد ۲۰۱ نفر دختر (۶۷/۴ درصد) و ۹۷ نفر پسر (۳۲/۶ درصد) بودند. میانگین سنی نمونه برابر با ۱۰/۲ سال بود.

طبق نظر سازندگان پرسش‌نامه نتیجه تحلیل هم‌بستگی بین گویه‌ای نشان می‌دهد که آیتم‌ها، حساسیت اخلاقی را می‌سنجند. هم‌چنین پایایی مقیاس خواندن و بیان احساسات را ۰/۵۴، در نظر گرفتن موقعیت دیگران ۰/۷۸، مراقبت کردن از طریق برقراری ارتباط با دیگران ۰/۷۱، کار گروهی با اختلافات بین فردی و بین گروهی ۰/۷۵، جلوگیری از پیش‌داوری‌های اجتماعی ۰/۵۰، به‌دست آوردن راه کارهای مختلف ۰/۶۹ و شناسایی پیامدهای حاصل از انتخاب هر راه کار را ۰/۶۵ به‌دست آوردند. در این پژوهش نیز پایایی این مقیاس با استفاده از روش آلفای کرونباخ، ۰/۷۴، مقیاس خواندن و بیان احساسات ۰/۵۰، در نظر گرفتن موقعیت دیگران ۰/۵۹، مراقبت کردن از طریق برقراری ارتباط با دیگران ۰/۶۸، کار گروهی با اختلافات بین فردی و بین گروهی ۰/۵۳، جلوگیری از پیش‌داوری‌های اجتماعی ۰/۶۵، به‌دست آوردن راه کارهای مختلف ۰/۸۶ و شناسایی پیامدهای حاصل از انتخاب هر راهکار ۰/۳۴ محاسبه شد.

در پژوهش محمدی (۱۳۹۸) بررسی روایی سازه مقیاس حساسیت اخلاقی که از روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد، نشان می‌دهد بر اساس مقدار تی به‌دست‌آمده برای هر پرسش می‌توان عنوان کرد که هریک از پرسش‌ها دارای نقش مهم و معناداری در اندازه‌گیری سازه حساسیت اخلاقی هستند. مقدار تی دو پرسش کم‌تر از ۲ بود (پرسش ۳ و ۱۸) و لذا این دو پرسش حذف شدند. اعتبار مقیاس با استفاده از روش هم‌سانی درونی و با بهره‌گیری از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۷۵ محاسبه شد.

پرسش‌نامه اخلاق تحصیلی گل‌پرور (۱۳۸۹) برای اندازه‌گیری اخلاق تحصیلی از پرسش‌نامه اخلاق تحصیلی گل‌پرور (۱۳۸۹) استفاده شد. هدف اصلی آن اندازه‌گیری رعایت استانداردهای اخلاقی نظیر تکیه بر تلاش‌های شخصی نه دسترنج دیگران، دوری از تنبلی و توسل به شیوه‌های غیر اخلاقی در پشت سر گذاشتن تکالیف و امتحانات است.

این پرسش‌نامه دارای ۸ پرسش است که بر اساس مقیاس هفت درجه‌ای لیکرت (۱= کاملاً مخالفم تا ۷= کاملاً موافقم) تنظیم شده است. پرسش‌های ۳، ۴ و ۵ به‌صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند، و بقیه پرسش‌ها در جهت پرسش‌نامه نمره‌گذاری می‌شوند. در این پرسش‌نامه دامنه نمرات بین ۸ تا ۵۶ است.

بررسی روایی سازه مقیاس اخلاق تحصیلی که از روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد، نشان می‌دهد که مدل یک عاملی این مقیاس از برازش مناسبی برخوردار است و همه پرسش‌ها دارای بار عاملی

بالایی بر روی تک عامل پرسشنامه هستند (یاسمی‌نژاد، ۱۳۹۳). در این پژوهش پایایی این مقیاس با استفاده از روش آلفای کرونباخ، ۰/۴۹ محاسبه شد. در پژوهشی دیگر پایایی بازآزمایی به فاصله دو هفته برای این پرسشنامه برابر با ۰/۶۴ و آلفای کرونباخ برابر با ۰/۶۰ به دست آمد (گل‌پرور، ۱۳۸۹). هم‌چنین پایایی این مقیاس را با استفاده از روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۷۰ گزارش کردند (خاکسار، ۱۳۸۹).

یافته‌ها

ابتدا آماره‌های توصیفی مربوط به هر یک از متغیرهای پژوهش به صورت میانگین و انحراف استاندارد و نتایج نرمال بودن متغیرها به همراه پیش فرض‌های لازم و در ادامه نتایج حاصل از تجزیه مربوط به تحلیل کوواریانس چند متغیره جهت بررسی و پاسخ به فرضیه‌ها ارائه شد که نتایج آن در جدول‌های (۲ و ۳) ارائه شده است.

توزیع نمره‌های شرکت‌ندگان مورد مطالعه در متغیرهای حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی با استفاده از روش‌های آمار توصیفی مانند میانگین و انحراف استاندارد توصیف شده‌اند که در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲: شاخص‌های توصیفی حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی در گروه‌های آزمایش و کنترل

متغیر وابسته	گروه	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف استاندارد	واریانس	چولگی		کشیدگی	
							مقدار	خطای استاندارد	مقدار	خطای استاندارد
حساسیت اخلاقی	آزمایش	۷۳	۱۱۴	۹۳/۶۹	۱۱/۹۰	۱۴۱/۵۶	۰/۴۰	۰/۵۶	-۰/۴۹	۱/۰۹
		۸۰	۱۱۸	۱۰۰/۷۵	۱۱/۴۷	۱۳۱/۶۷	۰/۱۴	۰/۵۶	-۱/۱۰	۱/۰۹
	کنترل	۷۹	۱۱۶	۹۷/۶۲	۱۰/۰۸	۱۰۱/۵۸	-۰/۱۷	۰/۵۶	-۰/۵۱	۱/۰۹
		۸۳	۱۱۶	۹۸/۶۲	۹/۶۵	۹۳/۰۵	۰/۰۲	۰/۵۶	-۱/۰۰	۱/۰۹
اخلاق تحصیلی	آزمایش	۱۸	۴۵	۳۳/۷۵	۸/۳۰	۶۸/۸۷	-۰/۷۲	۰/۵۶	-۰/۳۶	۱/۰۹
		۲۲	۴۸	۳۶/۲۵	۸/۵۴	۷۳	-۰/۲۵	۰/۵۶	-۱/۰۶	۱/۰۹
	کنترل	۲۲	۴۷	۳۴/۸۱	۸/۵۳	۷۲/۷۰	-۰/۳۰	۰/۵۶	-۱/۲۳	۱/۰۹
		۲۲	۴۷	۳۴/۹۴	۸/۶۲	۷۴/۳۳	-۰/۲۸	۰/۵۶	-۱/۲۲	۱/۰۹

بر اساس نتایج به دست آمده مندرج در جدول ۲ بین میانگین نمره کل حساسیت اخلاقی در گروه‌های آزمایش و کنترل تفاوت وجود دارد. هم‌چنین تفاوت میانگین اخلاق تحصیلی در گروه‌های آزمایش و کنترل مشخص است.

با توجه به طرح پژوهش حاضر که از نوع پیش‌آزمون، پس‌آزمون بود، برای تحلیل داده‌ها و به منظور کنترل اثر پیش‌آزمون و پس‌آزمون از روش تحلیل کوواریانس چند متغیره استفاده شد. برای انجام این آزمون می‌بایست مفروضه‌های آن مانند، توزیع نرمال متغیر وابسته، برابری ماتریس واریانس-کوواریانس متغیرهای وابسته و تساوی واریانس‌ها رعایت شود. نتایج آزمون‌های کولموگروف-اسمیرنوف^۱ (تعداد نمونه بین ۳۰ و ۸۰) و در هر گروه مستقل، شاپیرو-ویلک^۲ (تعداد نمونه هر گروه کمتر از ۳۰) نشان داد

1. Kolmogorov-Smirnov

2. Shapiro-Wilk

که در هر دو حالت برای همه متغیرهای وابسته سطح معناداری بیش‌تر از ۰/۰۵ است در نتیجه می‌توان گفت متغیرها توزیع نرمال داشته‌اند. شرط تساوی واریانس‌ها (با استفاده از آزمون لوین) و نیز برابری ماتریس واریانس-کوواریانس متغیرهای وابسته برقرار است زیرا برای هر دو آزمون سطح معناداری برای شاخص F بیش‌تر از ۰/۰۵ است ($\text{sig} > 0/05$). مفروضه مهم دیگر تحلیل کوواریانس، برابری شیب رگرسیون است. بررسی‌ها نشان داد اثر متقابل دو متغیر کوواریت و متغیر مستقل معنادار نبوده؛ بنابراین مفروضه همگنی شیب رگرسیون نیز برقرار است ($\text{sig} > 0/05$). بررسی مفروضه‌ها نشان داد که استفاده از تحلیل کوواریانس مجاز می‌باشد.

جدول ۳: نتایج تحلیل مانکوا یا تحلیل کوواریانس چندمتغیره

منبع	متغیر وابسته (پس آزمون)	نوع سوم مجموع مجذورات	df	مجذور میانگین	F	Sig.	مجذور اتای سهمی η^2
گروه	حساسیت اخلاقی	۲۵۸/۵۵	۱	۲۵۸/۵۵	۲۹/۳۸	۰/۰۰۰	۰/۵۱
	اخلاق تحصیلی	۴۷/۹۷	۱	۴۷/۹۷	۲۱/۵۰	۰/۰۰۰	۰/۴۳
	حساسیت اخلاقی	۲۷۹۷/۵۷	۱	۲۷۹۷/۵۷	۳۱۶/۷۷	۰/۰۰۰	۰/۹۱
	اخلاق تحصیلی	۱۹۴۸/۰۳	۱	۱۹۴۸/۰۳	۸۷۳/۱۷	۰/۰۰۰	۰/۹۷
خطا	حساسیت اخلاقی	۲۴۷/۲۸	۲۸	۸/۸۳			
	اخلاق تحصیلی	۶۲/۴۷	۲۸	۲/۲۳			

نتایج به‌دست‌آمده از جدول ۳ نشان می‌دهد که سطح معناداری sig برای ردیف گروه کم‌تر از ۰/۰۵ است. براساس این جدول حداقل در یکی از متغیرهای وابسته میانگین متغیرهای وابسته در دو گروه آزمایش و کنترل به لحاظ آماری تفاوت معناداری دارند. هم‌چنین از این جدول معلوم می‌شود که اثر گروه یا اثر آموزش ارزش‌های اخلاقی بر حساسیت اخلاقی برابر با ۵۱ صدم و برای اخلاق تحصیلی برابر با ۴۳ صدم است.

نتایج حاکی از اثربخشی آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی بر متغیرهای وابسته به غیر از بعدکار گروهی با اختلافات بین فردی و بین گروهی بودند. در طی این آموزش ۴۱ درصد از واریانس یا تغییرات خواندن و بیان احساسات، ۱۹ درصد از واریانس یا تغییرات در نظر گرفتن موقعیت دیگران، ۷۲ درصد از واریانس یا تغییرات مراقبت کردن از طریق برقراری ارتباط با دیگران، ۲۸ درصد از واریانس یا تغییرات جلوگیری از پیش‌دوری‌های اجتماعی، ۳۷ درصد از واریانس یا تغییرات به‌دست آوردن راه‌کارهای مختلف و ۳۵ درصد از واریانس یا تغییرات شناسایی پیامدهای حاصل از انتخاب هر راه کار در نتیجه این تفاوت میانگین در اثر آموزش ارزش‌های اخلاقی تبیین می‌شود. ۵۱ درصد از واریانس یا تغییرات نمره کل حساسیت اخلاقی و ۴۳ درصد از واریانس یا تغییرات اخلاق تحصیلی ناشی از اثر متغیر مستقل یا آموزش ارزش‌های اخلاقی است (بقیه درصد را عوامل مؤثر دیگری مانند نمرات پیش‌آزمون تبیین می‌کنند). به این ترتیب اثربخشی آموزش ارزش‌های اخلاقی بر حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی نشان داده شد. مطابق با یافته‌ها این آموزش بهبود این متغیرها را فراهم کرده است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش بررسی اثربخشی آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی بر حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان پسر پایه سوم شهر ارومیه بود. نتایج این پژوهش نشان داد که آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی بر متغیرهای وابسته اثر معنادار و مثبت داشته است به‌طوری‌که موجب بهبود و افزایش حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان شده است. در ادامه نتایج حاضر با بررسی سایر پژوهش‌های مرتبط مورد بحث قرار می‌گیرند.

با توجه به یافته‌های پژوهش، اثربخشی آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی بر حساسیت اخلاقی دانش‌آموزان است، که این فرض تأیید شد که نتایج پژوهش‌های (استانکوفسکا، دیمیتروفسکی، ممدی و ابراهیمی^۱، ۲۰۱۹؛ پاراچا، هال، واتسون، خرم و شاه^۲، ۲۰۲۳؛ آندری^۳، ۲۰۲۲؛ دیتریش، سالمه، پانگ و پارکینسون^۴، ۲۰۲۰ و کاتساروف، کریستن، تانر، ماورهورف و اشموکر^۵، ۲۰۱۹) هم‌راستا با این یافته پژوهشی بود که میزان حساسیت اخلاقی در دانش‌آموزانی که در برنامه آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی شرکت کرده‌اند، افزایش معناداری داشته است. در تبیین این یافته می‌توان گفت بازی وارسازی به‌عنوان یک شیوه تأثیرگذار در آموزش ارزش‌های اخلاقی به دانش‌آموزان و فعالیت لذت‌بخشی که از طریق آن این ارزش‌ها را یاد می‌گیرند و در عمل نشان می‌دهند شناخته می‌شود. مشارکت در بازی به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد تا با موقعیت‌های واقعی روبه‌رو شوند تا از این راه بتوانند ارزش‌های اخلاقی را تمرین کنند. این ظرفیت بازی وارسازی باعث می‌شود دانش‌آموزان نسبت به احساسات و موقعیت هم‌سالان خود حساس باشند و همچنین بتوانند با آن‌ها در فعالیت‌های مختلف تعامل بهتری داشته باشند (جاسیونیت^۶، ۲۰۲۴). از سویی دیگر بازی وارسازی از طریق عناصر و سازوکارهای مختلف خود، به‌طور قابل توجهی بر حساسیت اخلاقی دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد به‌طوری‌که محیط یادگیری بازی‌سازی شده می‌تواند مهارت‌های فراشناختی دانش‌آموزان را ارتقاء داده و به آن‌ها اجازه دهد تا چالش‌های اخلاقی را بهتر بشناسند و به آن‌ها پاسخ دهند (کریستو، تسرمنتلی و دریگاس^۷، ۲۰۲۳). سازوکارهای بازی‌هایی که بازیکنان را ملزم به تصمیم‌گیری در مورد دیگران کرده و ارزش‌های اخلاقی را برجسته می‌کنند، می‌توانند روحیه نگرانی و حس هم‌دلی با هم‌سالان را تقویت کرده و با تشویق دانش‌آموزان برای تأمل در باورها و سوگیری‌های اخلاقی خود، حساسیت اخلاقی را افزایش دهند (کاتساروف، کریستن، تانر، ماورهورف و اشموکر^۸، ۲۰۱۹).

در بخش دوم اثربخشی آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی بر اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان است، که این فرض تأیید شد. جهت مقایسه نتیجه پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های دیگر، پژوهش مشابهی که تأثیر بازی وارسازی بر اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان را مطالعه کرده باشد یافت نشد. می‌توان به پژوهش‌های (بوزاس و پرز^۹، ۲۰۲۳؛ ساکا و گوسکوس^{۱۰}، ۲۰۲۳؛ آسبس سانچز و برنال^{۱۱}،

1. Stankovska, Dimitrovski, Memedi & Ibraimi
2. Paracha, Hall, Watson, Khuram & Shah
3. Andrei
4. Dietrich, Saleme, Pang & Parkinson
5. Katsarov, Christen, Mauerhofer, Schmocker & Tanner
6. Jasiunaite

7. Christou, Tsermentseli & Drigas
8. Katsarov, Christen, Mauerhofer, Schmocker & Tanner
9. Bouzas & Perez
10. Sakka & Gouscos
11. Acebes Sanchez & Bernal

۲۰۲۱ و دینگ و ژائو^۱، ۲۰۱۸) به‌عنوان پژوهش‌های هم‌سو اشاره کرد. در تبیین این یافته می‌توان گفت به کارگیری عناصر بازی وارسازی در محیط‌های آموزشی جهت ایجاد فضای اخلاق‌مدار، انگیزه دانش‌آموزان را به میزان قابل توجهی افزایش می‌دهد و باعث بهبود مشارکت و همکاری آن‌ها در برنامه‌ها و فعالیت‌های مختلف می‌شود (دیچف، دیچوا و ایروین^۲، ۲۰۲۰). وقتی دانش‌آموزان در محیط مدرسه، در بازی‌های گروهی شرکت می‌کنند، باعث می‌شود به دنیای شیرین خود با دید بهتری نگاه کنند و در اثر انجام این نوع بازی‌ها حس مسئولیت‌پذیری را درک کرده و بتوانند از این راه، راستی، درستی، صداقت، هم‌فکری، دوستی، مهربانی و کمک به هم‌سالان خود را آموخته و آن‌ها را به دیگران انتقال دهند. مشارکت دانش‌آموزان در بازی‌های گروهی، فضائل اخلاقی آن‌ها را ارتقاء می‌دهد، زیرا دانش‌آموزان رفتار و ارزش‌های اخلاقی را در زمان انجام بازی با یکدیگر یاد گرفته و با آن‌ها انس می‌گیرند و رفتارهای خوب و بد را در حین انجام بازی ضمن تجربه از هم تشخیص داده و به آن‌ها عمل می‌کنند (شاکری و فتحی، ۱۴۰۱). با وجود این که دانش‌آموزان در بازی‌های گروهی با یکدیگر رقابت مستقیم دارند، ولی در اثر انجام بازی‌های مشارکتی احترام و مدارا نسبت به رقیب خود را می‌آموزند و از این رقابت برای ارتقای خود استفاده می‌کنند (درو^۳، ۲۰۰۰). در راستای بهبود و ارتقای شخصیت اخلاقی دانش‌آموزان، انجام بازی‌های جمعی باعث ایجاد روحیه فروتنی، ایجاد تعادل بین نفع شخصی و جمعی، افزایش ظرفیت برد و بالا بردن سطح تحمل باخت می‌شوند (طباطبائی و ذاکری، ۱۴۰۰).

در بخش سوم اثر بخشی آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی بر حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان است، که این فرض تأیید شد. پژوهش مشابهی که رابطه بین این متغیرها را با هم بررسی کرده باشد یافت نشد تا بتوان نتیجه را به لحاظ هم‌سو بودن یا ناهم‌سو بودن با سایر پژوهش‌ها مقایسه کرد. با این حال، پیشینه پژوهشی حاکی از آن است که آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی موجب بهبود حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود و پژوهش‌های (جوکوویچ^۴، ۲۰۲۲؛ استفنز و برترام گالانت^۵، ۲۰۲۳؛ حمزه، سانتوسو و عمادالدین^۶، ۲۰۲۰ و پوپوویچی^۷، ۲۰۲۳) با این یافته هم‌سو هستند. در تبیین این یافته می‌توان گفت به کارگیری شیوه بازی وارسازی می‌تواند در توسعه ظرفیت‌های آموزش اخلاقی مؤثر واقع شود، به‌طوری‌که بسیاری از آموزش‌های ارزشمند اخلاقی را می‌توان در بستری نو به شکل غیرمستقیم به دانش‌آموزان ارائه کرد بدون این که آن‌ها مطلع باشند که در یک دوره آموزشی قرار گرفته‌اند. از این طریق در فضایی سرگرم‌کننده و به‌صورت ناخودآگاه مفاهیم اخلاقی مورد نظر به آن‌ها القاء می‌گردند (عزیزآبادی و همکاران، ۲۰۱۸). بازی‌ها یک محیط واقعی از روابط انسانی برای تمرین کردن و هم‌چنین آزمون عملی ارزش‌های اخلاقی را مهیا می‌کنند (طباطبائی و ذاکری، ۱۴۰۰). ایجاد چنین فضای واقعی نقش مهم و حیاتی در شکل‌گیری روابط اجتماعی مؤثر و یادگیری مهارت همکاری با هم‌سالان را دارد. در طول انجام بازی، دانش‌آموزان درگیر فعالیت‌های مشترک می‌شوند، نقش‌های گوناگونی را برعهده می‌گیرند و در اثر تعامل با یکدیگر، پیوندهای اجتماعی خود را تقویت می‌کنند و از این راه درس‌های مهمی در زمینه هم‌دلی، ارتباط و کار گروهی در محیط

1. Ding & Zhao

2. Dichev, Dicheva & Irwin

3. Drewe

4. Djokovic

5. Stephens & Bertram Gallant

6. Hamzah, Santoso & Imaduddin

7. Popovici

مدرسه را یاد می‌گیرند. این شایستگی‌های اجتماعی جهت ایجاد یک فضای اخلاق‌مدار در مدرسه و شبکه حمایتی که به پیشرفت تحصیلی کلی دانش‌آموزان کمک می‌کند بسیار ارزشمند است. از سویی دیگر انجام بازی‌ها به‌خصوص بازی‌های مشارکتی تأثیر قابل توجهی بر ارتقای مهارت‌های حساسیت اخلاقی دارند. به‌طوری که دانش‌آموزان را تشویق می‌کنند تا با یکدیگر کار کنند و مهارت‌های کار گروهی، ارتباط مؤثر و حل تعارض را یاد بگیرند. علاوه بر این، نشان داده شده است که انجام بازی‌ها تأثیر مثبتی بر بهزیستی عاطفی و سلامت روان دانش‌آموزان دارند. این یک خروجی برای ابراز خود، مدیریت استرس و تنظیم عاطفی را فراهم می‌کند. با مشارکت و درگیر شدن در بازی، دانش‌آموزان انعطاف‌پذیری، هم‌دلی و احساس تعلق را در گروه هم‌سالان خود پرورش می‌دهند. این شایستگی‌های عاطفی و اخلاقی ارتباط نزدیکی با موفقیت در عرصه تحصیل دارند، زیرا باعث کمک به رفاه کلی دانش‌آموزان و آمادگی برای یادگیری می‌شوند (آزمند و همکاران، ۱۴۰۲).

این پژوهش نیز مانند سایر پژوهش‌ها دارای محدودیت‌هایی است، که بایستی در تعمیم نتایج به آن‌ها توجه شود. با توجه به اخلاقی بودن موضوع این پژوهش پژوهش‌گران آینده در کارهای بعد از ارزیابی‌های متنوع استفاده کنند. این پژوهش بر روی دانش‌آموزان پسر پایه سوم دبستان انجام شد و لذا تعمیم دادن نتیجه این پژوهش به دانش‌آموزان دختر و همین‌طور به گروه‌های سنی دیگر باید با احتیاط صورت گیرد. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های دیگر تأثیر درازمدت این نوع آموزش بر روی حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان به‌همراه آزمون پیگیری بررسی شود. در پژوهش‌هایی اثربخشی آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی با روش‌های جذاب و فعال دیگری مانند نمایش، قصه‌گویی و پویانمایی مقایسه شوند تا میزان تأثیر این روش‌ها بر حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان مقایسه شود. با توجه به این که پژوهش حاضر نشان داده است که آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی بر شش بُعد از حساسیت اخلاقی به غیر از کار گروهی با اختلافات بین فردی و بین گروهی دانش‌آموزان اثر دارد، پیشنهاد می‌شود که مشاوران و مربیان پرورشی مدارس ابتدایی مهارت‌های بیان و تنظیم احساسات، برقراری ارتباط مؤثر، هم‌دلی، حل مسئله و تصمیم‌گیری را به‌صورت عملی جهت تقویت مهارت‌های حساسیت اخلاقی آموزش دهند. همچنین پژوهش حاضر نشان داده است که آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی بر اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان اثر دارد، از این‌رو پیشنهاد می‌شود برای ارتقای کیفیت ارزش‌یابی و آگاهی دانش‌آموزان از هدف آزمون‌ها به معلمان دوره ابتدایی به دانش‌آموزان آموزش دهند که هر کس در عرصه تحصیل به‌صورت صادقانه تلاش بیش‌تری انجام دهد، بیش‌تر پیشرفت خواهد کرد و هدف ما از آزمون، محک زدن آن‌ها در مسیر پیشرفتشان است. معلمان دوره ابتدایی جهت آموزش و تأکید بر ارزش‌های اخلاقی در زمینه تحصیل مثل تکیه بر تلاش شخصی، احترام، مسئولیت‌پذیری، درست‌کاری و مراقبت از هم‌نوع، می‌توانند از تدریس تلفیقی و ظرفیت همه درس‌ها برای این امر استفاده کنند تا از راه این تأکید بتوان رفتارهای مخرب تحصیلی را کاهش داد. همچنین از آنجایی که پژوهش حاضر نشان داده است که آموزش ارزش‌های اخلاقی به شیوه بازی وارسازی بر حساسیت اخلاقی و اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان اثر دارد، پیشنهاد می‌شود سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش این برنامه آموزشی را در دوران دبستان به‌عنوان یکی از برنامه‌های درسی در کنار سایر دروس قرار دهد تا دانش‌آموزان از همان ابتدا به شکل جذاب از نظر اخلاقی تربیت شوند و میزان حساسیت

اخلاقی و اخلاق تحصیلی در آن‌ها ارتقاء یابد. با توجه به تأثیر مثبت برنامه و رویکرد ارائه‌شده پیشنهاد می‌شود وزارت آموزش و پرورش یک دوره ضمن خدمت حاوی سلسله جلسات آشنایی با مفهوم بازی وارسازی و شیوه به‌کارگیری آن برای مدیران و معلمان دوره ابتدایی برگزار کند تا با پیاده‌سازی این رویکرد شاهد تربیت اخلاقی بهتر و مؤثرتر دانش‌آموزان این دوره و هم‌چنین کاهش میزان مشکلات اخلاقی در دوره دبستان باشیم.

تشکر و قدردانی

بدین‌وسیله از تمام دانش‌آموزان شرکت‌کننده در پژوهش تشکر و قدردانی می‌شود.

منابع

قرآن کریم.

- اعتصامی، حمیده، و شفیع آبادی، عبدالله (۱۴۰۱). اثربخشی آموزش فلسفه برای کودکان بر رشد اخلاقی دانش‌آموزان پسر پایه ششم دبستان. *فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، ۱۳(۵۲)، ۲۵۵-۲۳۳. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2020.40874.2104>
- آزمند، اسماعیل، بهرامی، حسن، محمدی، عادل، و محمدی فرد، حامد (۱۴۰۲). نقش بازی در میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی. *کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی*.
- برادران، هاجر (۱۴۰۱). تأثیر بازی وار سازی (گیمیفیکیشن) بر یادگیری درس علوم تجربی دانش‌آموزان پایه چهارم ناحیه یک استان البرز. *پیشرفت‌های نوین در روان‌شناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش*، ۵(۴۶)، ۱۹۰-۲۰۳.
- بهشتی، سعید، و منطقی، یگانه (۱۳۹۰). بررسی نقش بازی در تربیت کودک از دیدگاه قرآن و سنت معصومین (ع). *اندیشه‌های نوین تربیتی*، ۷(۵۸)، ۱۱۴-۹۱. <https://doi.org/10.22051/jontoe.2022.38773.3567>
- پاک‌نیا، عبدالکریم (۱۳۸۴). مرزها و عوامل دوستی از منظر اهل بیت (ع). *فرهنگ کوثر*، ۶۴.
- رنج‌دوست، شهرام، عباس‌زاده، آذر، و عظیمی، محمد (۱۳۹۹). تبیین مؤلفه‌های رشد اخلاقی برای دانش‌آموزان دوره اول متوسطه در چهارچوب فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی. *پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی*، ۲۸(۴۷)، ۱۵۷-۱۴۱. https://iej.ihu.ac.ir/article_205221.html
- شاکری، سوسن، و فتحی، محمدرضا (۱۴۰۱). نقش بازی وارسازی در اثربخشی آموزش در دوره‌های پیش دبستانی و دبستانی. *پژوهش ملی*، ۷(۷۷)، ۱۶۸-۱۴۹. <https://rnmagz.com/article/708>
- شریعتمدار، آسیه، و آدینه‌وند، فیضیه (۱۳۹۸). تعیین اثربخشی آموزش مفاهیم فلسفی بر رشد ارزش‌های اخلاقی. *اخلاق در علوم و فناوری*، ۱۴(۲)، ۳۰-۲۳. <https://ethicsjournal.ir/article-1-1443-fa.html>
- صالحی، منیره، رضاداد، علیّه و موسوی، مهسا (۱۴۰۰). تحلیل محتوای کتاب‌های درسی آموزش قرآن، هدیه‌های آسمان و محتوای سامانه شاد به لحاظ توجه به بازی و بازی وارسازی. *مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*، ۶(۳)، ۳۶-۷. <https://doi.org/10.52547/qaiie.6.3.7>
- طباطبائی، سید مرتضی، و ذاکری، مهدی (۱۴۰۰). آموزش اخلاق با استفاده از بازی: ظرفیت‌ها و مزایا. *پژوهش نامه اخلاق*، ۱۴(۵۴)، ۲۶-۷. <https://akhlagh.maaref.ac.ir/article-1-1774-fa.html>
- فرید، ابوالفضل، سعدی‌پور، اسماعیل، کریمی، یوسف، و فلسفی‌نژاد، محمدرضا (۱۳۸۹). اثربخشی روش‌های آموزش مستقیم، آموزش شناختی اخلاق، شفاف‌سازی ارزش‌ها، و تلفیقی بر قضاوت اخلاقی دانش‌آموزان. *پژوهش‌های نوین روان‌شناختی*، ۱۹(۱)، ۱۱۱-۹۱. https://psychologyj.tabrizu.ac.ir/article_4196.html
- کچوئیان‌جوادی، رضا، کرمی، ناصر، قدمی، مجید، و محبی، علی (۱۴۰۰). طراحی الگوی تربیت شهروندی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی برآمده از مؤلفه‌های مکتب اسلام. *مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*، ۶(۴)، ۵۲-۳۱. <https://doi.org/10.52547/qaiie.6.4.31>
- کشانی، مهدیه، و عابدی درجه، منیره (۱۳۹۶). *بازی‌های آموزشی برای پرورش صفات اخلاقی*. اصفهان: انتشارات یار مانا.
- کوشی، زهرا، موسی‌پور، نعمت‌الله، آرمند، محمد، و محبی، علی (۱۳۹۹). طراحی و اعتبار سنجی الگوی تربیت اخلاقی در دوره ابتدایی نظام آموزشی جمهوری اسلامی ایران. *مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*، ۵(۳)، ۱۵۳-۱۲۷.

<https://doi.org/10.29252/qaie.5.3.6>

محمدی نصرآباد، محدثه، علوی لنگرودی، سید کاظم، زندوانیان، احمد، و استبرقی، مهدیه (۱۳۹۸). اثربخشی آموزش ارزش‌های اخلاقی (از طریق قصه‌گویی و پویانمایی) بر رشد مهارت‌های اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی. تفکر و کودک، ۱۰(۲)، ۲۴۷-۲۲۷.

<https://doi.org/10.30465/FABAK.2020.4962>

محمدی، مینو (۱۳۹۸). تهیه برنامه آموزشی اخلاق مبتنی بر نمایش و بررسی اثربخشی آن بر حساسیت اخلاقی دانش‌آموزان دبستانی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تهران.

مفیدی، فرخنده، و کفیلی مقدم، سیما (۱۳۹۱). بررسی اثربخشی آموزش اخلاق به کمک فیلم‌های پویانمایی در رشد اخلاق دانش‌آموزان پیش دبستانی. تحقیقات روان‌شناختی، ۴(۱۵). <https://sanad.iau.ir/fa/Article/1070115>

نجفی، محمود، و طباطبایی، آذر سادات. (۱۴۰۱). رابطه حساسیت اخلاقی با علائم وسواس فکری- عملی و مشکلات خواب: نقش واسطه‌ای ترس از خود. مطالعات روان‌شناختی، ۱۸(۲)، ۶۱-۴۷.

<https://doi.org/10.22051/psy.2022.38964.2557>

Abbaszadeh, A., Ranjdoost, S., & Azimi, M. (2020). An Explanation of the Components of Moral Development of High School First Grade Students in the Framework of the Philosophy of Islamic Education. *Research in Islamic Education Issues*, 28(47), 141-157. https://iej.ihu.ac.ir/article_205221.html [In Persian]

Acebes Sanchez, J., & Bernal, I. R. (2021). Gamification with social and moral values: A motivate cross sectional proposition in physical education. *Retos: new trends in physical education, sport, and recreation*. 43: 336-341. <https://doi.org/10.47197/retos.v43i0.85691>

Ahmadi, M., Salehi, M., Amirianzadeh, M., Ahmadi, E. (2023). The Effectiveness of School-Centered Management Model and Environmental Conditions on the Performance Students' Educational Content with the Moderating Role of Ethical Values. *qaie*. 8(2), 29-50. <http://dx.doi.org/10.61186/qaie.8.2.29> [In Persian]

Andrei, N. (2022). How games and gamification can affirm emotional and social skills in children: case: MeikaMeika-game's functionality, Bachelor's thesis, Bachelor of Culture and Arts, university of applied sciences, south- eastern Finland. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2022120927667>

Azizabadi Farahani, F., Bitaraf, M., & Behrouz Minaei-Bidgoli, B. (2018). Improving Cultural Education Through Computer Games with an Emphasis on Gamification. *Journal of Iranian Cultural Research*. 11(1): 151-182. <https://doi.org/10.22631/jicr.2018.824.1707>

Azmam, A., Bahrami, H., Mohammadi, A., and Mohammadifard, H. (2013). The role of play in the academic achievement of elementary school students. *International Conference on Psychology, Educational Sciences and Lifestyle*. [In Persian]

Baradaran, H. (1401). The effect of gamification on learning of experimental science subjects of fourth grade students in the first district of Alborz province. *New advances in psychology, educational sciences and education*. 5(46): 203-190. [In Persian]

Batalov, D. R. (2023). Model of bullying prevention among younger schoolchildren in educational environment of general education organization. *Tambov University Review Series Humanities*. (2): 267-275. <https://doi.org/10.20310/1810-0201-2023-28-2-267-275>

Bebeau, M.; Rest, J. R.; Narvaez, D. (1999). Beyond the promise: A framework for research in moral education. *Educational Researcher*. 28(4): 18-26. <https://doi.org/10.3102/0013189X028004018>

Brasao, M. C. R., & Assis, O. Z. M. de. (2023). Some considerations about the absence of moral sensitivity and the learning process of students who practice bullying. *Seven Editora*. <https://sevenpublicacoes.com.br/editora/article/view/2320>

- Cheng, Y.-C., Hung, F.-C., & Hsu, H.-M. (2021). The relationship between academic dishonesty, ethical attitude and ethical climate: The evidence from Taiwan. *Sustainability*. 13(21): 11615. <https://doi.org/10.3390/su132111615>
- Cholifah, P. S. (2018). Bullying in Elementary Schools: Optimizing the Understanding of Social Perspective and Moral Reasoning through Character Education. In *1st International Conference on Early Childhood and Primary Education (ECPE 2018)* (pp. 164-167). Atlantis Press. <https://doi.org/10.2991/ecpe-18.2018.36>
- Christou, A. I., Tsermentseli, S., & Drigas, A. (2023). The role of mobile games and environmental factors in improving learning and metacognitive potential of young students. *International Journal of Interactive Mobile Technologies*. 17(18): 67–84. <https://doi.org/10.3991/ijim.v17i18.42437>
- Dichev, C., Dicheva, D., & Irwin, K. (2020). Gamifying learning for learners. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 17(1): 1–14. <https://doi.org/10.1186/s41239-020-00231-0>
- Dietrich, T., Saleme, P., Pang, B., & Parkinson, J. (2020). A gamified approach to promoting empathy in children. *Journal of Social Marketing*. 10(3): 321–337. <https://doi.org/10.1108/JSOCM-11-2019-0204>
- Ding, T., & Zhao, Y. (2018). Effects of digital game-based experiential learning on students' ethical instruction effectiveness. *Eurasia Journal of Mathematics Science and Technology Education*. 14(7): 3347–3354. <https://doi.org/10.29333/ejmste/91243>
- Djokovic, R., Janinovic, J., Pekovic, S., Vuckovic, D., & Blečić, M. (2022). Relying on technology for countering academic dishonesty: The impact of online tutorial on students' perception of academic misconduct. *Sustainability*. 14(3): 1756. <https://doi.org/10.3390/su14031756>
- Drewe, S. (2000). The logical connection between moral education and physical education, *Journal of Curriculum Studies*. 32 (4): 561-573. <https://doi.org/10.1080/00220270050033628>
- Ebrahimipur, A. and Bagheri, M. (2024). The effect of gamifying virtual classes on academic motivation and academic performance of students. *The Journal of New Thoughts on Education*, 20(1), 7-20. <https://doi.org/10.22051/jontoe.2022.38773.3567> [In Persian]
- Etesami, H. & Shafiabadi, A. (2022). The Effectiveness of Teaching Philosophy for Children on the Moral Development of Sixth-Sixth School Students in Sixth... *Counseling Culture and Psychotherapy*, 13(52), 233-255. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2020.40874.2104> [In Persian]
- Farid, A., Saadipoor, E., Karimi, Y. & Falsafi Najad, M. (2010). Effectiveness of Direct, Cognitive Moral Education, Value Clarification and Combinational Methods on the Moral Judgment. *Journal of Modern Psychological Researches*, 5(19), 91-111. https://psychologyj.tabrizu.ac.ir/article_4196.html?lang=en [In Persian]
- Gutzwiller-Helfenfinger, E., & Perren, S. (2022). The Moral Dimensions of Bullying at School: A Social-Ecological Process Perspective. In *Handbook of moral development* (pp. 437-453). Routledge. <https://dx.doi.org/10.4324/9781003047247-34>
- Hamzah, I., Santoso, I., & Imaduddin, N. (2020). The role of consideration of the value of risks, shame and guilt in utilitarian moral judgment on academic dishonesty behavior. *Journal of Educational Horizon*. 39(2): 432–443. <https://doi.org/10.21831/cp.v39i2.31259>
- Jasiunaite, P. (2024). Child's play as a factor of education of moral values in the childhood. *Works of young scientists*. 53: 8–19. <https://doi.org/10.15388/JMD.2023.53.1>
- Jeong, C.-Y., & The K Association of Education Research. (2023). A study on moral sensitivity for educating ethical responsibility. *The K Association of Education Research*. 8(2): 115–127. <https://doi.org/10.48033/jss.8.2.7>

- Jun, W. (2020). A study on development of information and communication ethics sensitivity measurement for elementary school students. *Advances in Science Technology and Engineering Systems*. 5(1): 169-173. <https://doi.org/10.25046/aj050122>
- Karami, N., Kachoueian Javadi, R., Ghadami, M., Mohebbi A. (2021). Designing a Model of the Citizenship Education for the Primary School Students Based on the Components of the School of Islam. *qaiie*. 6(4), 31-52. <https://doi.org/10.52547/qaiie.6.4.31> [In Persian]
- Katsarov, J., Christen, M., Mauerhofer, R., Schmocker, D., & Tanner, C. (2019). Training moral sensitivity through video games: A review of suitable game mechanisms. *Games and Culture*. 14(4): 344-366. <https://doi.org/10.1177/1555412017719344>
- Kaveshi, Z., Mosapour, N., Armand, M., & Mohebbi A. (2020). Designing and validating the moral education model in the elementary of the educational system of the Islamic Republic of Iran. *qaiie*. 5(3), 127-154. <https://doi.org/10.29252/qaiie.5.3.6> [In Persian]
- Khairu Anuar, A. S., Tan, B. P., & Mahadir Naidu, N. B. (2021). Moral sensitivity through the interaction of students from different cultures in school. *Muslim Journal of Social Sciences and Humanities*. 5(2): 41-56. <https://doi.org/10.33306/mjssh/120>
- Kurtdede Fidan, N., & Yazici, S. (2021). Perceptions of primary school students about the value of sensitivity in their c. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 6(14): 1622-1657. <https://doi.org/10.35826/ijoecc.419>
- Lekka, A., & Sakellariou, M. (2014). Computer games and ethical issues. In *2014 International Conference on Interactive Mobile Communication Technologies and Learning (IMCL2014)* (pp. 342-343). IEEE. <https://doi.org/10.1109/IMCTL.2014.7011160>
- Lopez-Bouzas, N., & Del Moral-Perez, M. E. (2023). Gamified Environments and Serious Games for Students with Autistic Spectrum Disorder: Review of research. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*. 1-13. <https://doi.org/10.1007/s40489-023-00381-7>
- Marples, R. (2022). Moral sensitivity: The central question of moral education. *Journal of Philosophy of Education*. 56(2): <https://doi.org/342-355>. [10.1111/1467-9752.12633](https://doi.org/10.1111/1467-9752.12633)
- Mohamadi Nasrabad, M., Alavi Langroudy, S. K., Zandvanian, A. and Estabraghi, M. (2020). The effectiveness of moral values teaching (through storytelling and animation) on the development of social skills of pre-school children. *Thinking and Children*, 10(2), 227-247. <https://doi.org/10.30465/FABAK.2020.4962> [In Persian]
- Mohammadi, M. (2019). Preparing a drama-based ethics training program and examining its effectiveness on the moral sensitivity of elementary school students. Master's thesis, Department of Psychology and Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, *University of Tehran*. [In Persian]
- Munusamy, R., & Gurusamy, V. (2023). Formation of noble morality of primary school through community service learning in Moral Education. A case study. *International Journal of Education, Psychology and Counseling*. 8(50): <https://doi.org/690-699>. [10.35631/IJEPC.850049](https://doi.org/10.35631/IJEPC.850049)
- Narvaez, D. (2001). Moral text comprehension: Implications for education and research. *Journal of Moral Education*. 30(1): 43-54. <https://doi.org/10.1080/03057240120033802>
- Otrebski, W., & Czus-Sudol, A. (2022). Moral sensitivity of young people with intellectual disability – its role in the process of their education. *The European Educational Researcher*. 5(1): 37-57. <https://doi.org/10.31757/euer.512>
- Paknia, A. (2005). Boundaries and factors of friendship from the perspective of Ahl al-Bayt (AS). *Farhang al-Kawthar*. 64. <https://ensani.ir/fa/article/57880> [In Persian]
- Paracha, S., Hall, L., Watson, D., Khuram, A., & Shah, N. (2023). Shimpai Muyou: Confronting Child

- Suicides in Japan through a Serious Game & School-based Intervention. *International Journal of Child-Computer Interaction*. 38: 100612. <https://doi.org/doi:10.1016/j.ijcci.2023.100612>
- Popovici, A. (2023). Peculiarities of moral education in primary school. In *Values, systems and education. Challenges and Perspectives* (pp. 131-138). Editura Eikon. <https://doi.org/10.56177/epvl.ch16.2023.en>
- Rest, J. (1982). A psychologist looks at the teaching of ethics. *Hastings Centre Report*. 12(1): 29-36. <https://doi.org/10.2307/3560621>
- Rezadad, A., Salehi, M., Musavi, M. (2021). Analyzing the Content of the Amozesh Qur'an (Qur'an Teaching) and Hadiye Asemani Textbooks, and the Content on the SHAD (software) for Game and Gamification. *qaie*. 6(3), 7-36. <http://dx.doi.org/10.52547/qaie.6.3.7> [In Persian]
- Rogojan, L., & Turda, E.-S. (2023). Educational intervention program for the prevention of bullying behaviour in primary school. *The European Proceedings of Educational Sciences*. 6: 464-475. Presented at the 10th International Conference Education, Reflection, Development. <https://doi.org/doi:10.15405/epes.23056.42>
- Sakka, T., & Gouscos, D. (2023). The Children's rights education via game-based activities: An intervention in kindergarten. *International Journal of Serious Games*. 10(1): 53-79. <https://doi.org/10.17083/ijsg.v10i1.546>
- Sangkyun, K., Kibong, S., Barbara., L., Burton, J. (2018). *Gamification in learning and education*. Cham, Switzerland: Springer, International publishing. 29. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-47283-6>
- Shariatmadar, A., & Adinehvand, F. (2019). Identifying the Effectiveness of Training Philosophical Concepts on Development of Ethical Values. *Ethics in Science and Technology*; 14 (2):23-30. <https://ethicsjournal.ir/article-1-1443-fa.html> [In Persian]
- Sjogren, B., Thornberg, R., Kim, J., Hong, J. S., & Kloo, M. (2024). Basic moral sensitivity, moral disengagement, and defender self-efficacy as predictors of students' self-reported bystander behaviors over a school year: a growth curve analysis. *Frontiers in psychology*. 15: 1378755. <https://doi.org/doi:10.3389/fpsyg.2024.1378755>
- Smith, T. R., Kudlac, C., & Fera, A. G. (2013). Deviant reactions to the college pressure cooker: A test of general strain theory on undergraduate students in the United states. *International Journal of Criminal Justice Sciences*. 8(2): 88-104. <https://ijcjs.com/menu-script/index.php/ijcjs/article/view/123>
- Stankovska, G., Dimitrovski, D., Memedi, I. & Ibraimi, Z. (2019). Ethical Sensitivity and Global Competence among University Students. *Bulgarian Comparative Education Society*. 17:132-138. <https://www.academia.edu/94683410>
- Stephens, J. M., & Bertram Gallant, T. (2024). Enhancing moral sensitivity in the aftermath of academic misconduct: Results from a quasi-experimental field study. *Journal of Moral Education*. 53(3): 592-607. <https://doi.org/10.1080/03057240.2023.2268298>
- Tabatabaei, S. M., and Zakeri, M. (2021). Teaching ethics using games: potentials and benefits. *Journal of Ethics Research*. 14(54): 26 -7. <https://akhlagh.maaref.ac.ir/article-1-1774-fa.html> [In Persian]
- Tabatabayi, A. S. and Najafi, M. (2022). Relationship Between Ethical Sensitivity with Obsessive-Compulsive Symptoms and Sleep Problems: The Mediating Role of Fear of Self. *Journal of Psychological Studies*, 18(2), 47-61. <https://doi.org/10.22051/psy.2022.38964.2557> [In Persian]
- Tirri, K.; Nokelainen, P. (2011). *Measuring Multiple Intelligences and Moral Sensitivities in Education*. Moral Development and Citizenship Education, Netherland: Sense Publishers, 59-75. <https://doi.org/10.1007/978-94-6091-758-5>

- Xie, Z., Liu, C., & Teng, Z. (2023). The effect of everyday moral sensitivity on bullying bystander behavior: Parallel mediating roles of empathy and moral disengagement. *Journal of Interpersonal Violence*. 38(11-12): 7678-7701. <https://doi.org/10.1177/08862605221147071>
- Yang, S. Z. (2023). Gamification's effect on academic motivation and progress. *Lecture Notes in Education Psychology and Public Media*. 7(1): 43-48. <https://doi.org/10.54254/2753-7048/7/20220709>

